

STUMMER JUDIT¹**A Katonai alapismeretek tantárgy szerepe a Magyar Honvédség személyi állományának utánpótlásában²****The role of the course Military Knowledge in attracting students to join the Hungarian Defence Forces****Absztrakt**

A honvédelem témaköre, a katonai hivatás iránt érdeklődő diákok ismeretszerzését, valamint a Magyar Honvédség toborzási tevékenységét támogatja a középiskolákban 2005 szeptembere óta oktatott Katonai alapismeretek választható közismereti érettségi tantárgy. A tanulmány többváltozós statisztikai módszerek segítségével vizsgálja a fiatalok tantárgyválasztási motivációját, a honvédelem témakörében való jártasságát, az oktatott tananyagról alkotott véleményét. A 2016 májusában zajlott empirikus kutatás adataiból képet kaphatunk a tantárgynak a katonai pályára irányításban, a haderő személyi állományának utánpótlásában betöltött szerepéről is.

Kulcsszavak: Magyar Honvédség, katonai toborzás, honvédelmi nevelés, Katonai alapismeretek, piaci szegmentáció

Abstract

The issue of national defence, the effort to provide specific knowledge for students interested in the military profession, and the recruitment activity of the Hungarian Defence Forces is supported by the course Military Knowledge, introduced in September 2005. Based on multiple variables methodology the paper analyses the motivation join, the skills gained during, and the opinion about the course of those students who choose it as an eligible option for passing A

¹ Szent István Egyetem Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola, PhD hallgató – Szent István University Doctoral School of Management and Business Administration, PhD student, E-mail: stummer.judit@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0001-7767-2989

² A tanulmány a 2016. november 4-én megrendezett, „A Haza Szolgálatában 2016” c. multidiszciplináris doktorandusz konferencián elhangzott előadás alapján készült.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 1. szám

levels. The empirical data sampling happened in May 2016 and gives a first insight into what role the course plays in attracting young people to join the Hungarian Defence Forces.

Keywords: *Hungarian Defence Forces, military recruitment, education for national defence, Military Knowledge, market segmentation*

BEVEZETÉS

A Magyar Honvédség és a civil társadalom között korábban fennálló intenzív kapcsolat az önkéntes katonai szolgálatvállalás bevezetésével jelentősen átalakult. Ez a körülmény a hadkiegészítés rendszerét igen érzékenyen érintette, a toborzás tervezése és megvalósítási gyakorlata stratégiai szemléletváltást követelt.³ Az elmúlt években több, a személyi állomány utánpótlását támogató eszköz megjelenésének lehettünk szemtanúi. Ezek egyike a *Katonai alapismeretek* tantárgy, amely a középiskolás korosztálynak a honvédelem ügye, a katonai hivatás iránti érdeklődését igyekszik felkelteni. A Magyar Honvédség haderő-szervezésében, a szervezetben jelentkező létszámihiány⁴ kezelésében a szaktárca jelenlegi vezetése is kiemelt jelentőséget tulajdonít a fiatal generáció megszólításának,⁵ ez irányú törekvéseit folyamatos célkitűzésként fogalmazza meg stratégiai dokumentumaiban.⁶

A szerző közel nyolc éve folytat vizsgálatokat köznevelési és felsőoktatási intézmények oktatói és diákjai körében annak érdekében, hogy feltárja többek között a honvédelmi ismeretek átadását célzó, a katonai pályára irányítást ösztönző eszközök ismertségét, azok hatékonyságát, továbbá a fiatalok honvédelem ügye iránti elkötelezettségét.

A tanulmányban ismertetett kutatás célja, hogy tanulói információkon alapuló empirikus adatokkal igazolja, hogy az egyes szegmensek – így a középiskolás korosztály – eltérő tulajdonságokkal bíró csoportok összessége, ezért a célközönség jellemzőinek alaposabb megismerése hozzájárulhat a Magyar Honvédség munkaerő-piaci pozíciójának javításához, a szerződéses és tartalékos rendszer fejlesztéséhez és hosszú távú fenntartásához is. A bemutatott eredmények részét képezik a szerző fent említett vizsgálatait összegző, a honvédség marketingkommunikációját elemző disszertációjának.

³ Madarász Tibor: Katonasuli és honvédelmi nevelés – kapcsolat a társadalommal. In: Kozma Tamás et al. (szerk.): HERA Évkönyv 2014, Tanárképzés és oktatáskutatás. Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete, Budapest, 2014. pp. 686-696.

⁴ parlament.hu: Jegyzőkönyv az Országgyűlés Honvédelmi és rendészeti bizottságának HOB-24/2015. számú üléséről <http://www.parlament.hu/documents/static/biz40/bizjvk40/HOB/1511111.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 09.5.)

⁵ Baka F. Zoltán-Lambert Gábor: Indul a toborzás. Figyelő, LX. évf. 4. szám 2017. pp. 10-13.

⁶ Legutóbb rögzített irányelvek: 64/2016. (XII. 22.) HM utasítás a honvédelmi szervezetek 2017. évi feladatainak, valamint a 2018-2019. évi tevékenysége fő irányainak meghatározásáról

ELMÉLETI ÁTTEKINTÉS

Az elmúlt években bebizonyosodott, hogy hazánkban – néhány szövetséges ország gyakorlatához hasonlóan – a katonai szolgálat vállalásában már nem csak az elkötelezettség a döntő, sokkal inkább a munkaerő-piac adottságai, a keresleti-kínálati viszonyok a meghatározóak.⁷ Nyilvánvalóvá vált az is, hogy komoly kihívást jelent a megfelelő minőségi mutatókkal rendelkező személyi állomány toborzása és megtartása.⁸ Az önkéntes haderőszervezés eredményességének egyik feltétele, hogy a hadsereg lehetőleg alapvető honvédelmi ismeretekkel rendelkező, a katonai szervezet feladataiban némileg már járatos munkavállalókra tegyen szert.

Fenti törekvést támogatja a köznevelésben oktató *Katonai alapismeretek* közismereti érettségi tantárgy, amelynek nem célja a direkt katonai toborzás, a fiatalok katonai kiképzése. A szándék az, hogy a diákok számára tartalommal töltsen meg a hazaszeretet, a honvédelem fogalmakat, továbbá segítse a katonai hivatás iránt fogékony középiskolás generációt. A tananyag elsajátításával a tanulók megismerhetik hazánk honvédelmi rendszerét, a Magyar Honvédség felépítését és működését, a katonák mindennapi életével összefüggő tevékenységeket.⁹ A diákok jelenleg a 2015-ben kiadott harmadik javított, bővített tartalommal megjelent tankönyvből, valamint a 2012-ben készült munkafüzetből tanulhatnak. A Honvédelmi Minisztérium tartalomfelelősségével üzemeltetett *katonasuli.hu* honlapon található információk alapján a tantárgyat országsszerte 61 köznevelési intézmény oktatja két, illetve négy tanévben.¹⁰

A tantárgy érettségi vizsgájára első ízben 2007-ben került sor. Az elmúlt tíz tanévben 1 052¹¹ tanuló tett eredményes érettségét a tantárgyból, a diákok zömmel (76,5%) szakközépiskolában vizsgáztak, gimnáziumban 247 fő érettségizett. A tantárgy emelt szintű érettségi vizsgájára a 2012/2013-as tanévtől nyílt lehetőség. Az Oktatási Hivatal adatai alapján az utóbbi négy tanévben a diákok elenyésző hányada (29 fő) választotta az emelt szintet, a tanulók szignifikáns része a közép szintet preferálta. A tantárgyból tett emelt szintű vizsgák kétharmada (65,5%) gimnáziumban zajlott. A 2007 óta eltelt időszakban a középszintű érettségik érdemjegye jellemzően közepes (41,4%) és jó (43,4%) minősítésű volt. Jeles

⁷ Halter M. Scott: What is an Army but the Soldiers? A Critical Assessment of the Army's Human Capital Management System. In: Military Review, 2012. January-February, pp. 16-23.

⁸ Vilner Péter-Jobbágy Zoltán (2009): A toborzás és megtartás egyes kérdései nemzetközi összehasonlításban In: Honvédségi Szemle, 63. évf. 4. szám, pp. 34-40.

⁹ Czank László (szerk.): *Katonai alapismeretek*, HM Zrínyi Nonprofit Kft., Budapest, 2015. 430 p

¹⁰ *katonasuli.hu*: *Katonasulik*, www.katonasuli.hu/katonasuli/katonasulik (Letöltés ideje: 2016.11.03.)

¹¹ megjegyzés: tanulói jogviszonnyal rendelkezők; vizsgaidőszak: május-június; képzési munkarend: nappali; vizsgafajta: rendes és előrehozott, vizsga szintje: közép és emelt, vizsgázó részvétele: megjelent (Forrás: Oktatási Hivatal)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 1. szám

osztályzatot mindössze 57 tanuló kapott. A tanévek összesített átlageredménye közép szinten 3,6, míg emelt szinten 4,7 volt.¹²

ALKALMAZOTT MÓDSZER

A feltáró jellegű, keresztmetszeti kutatás lebonyolításakor primer adatgyűjtést – kérdőíves megkérdezést – alkalmaztam. Az adatfelvételre 2016. április-június hónapban került sor a *Katonai alapismeretek* tantárgyat oktató középiskolák körében. Az intézmények kiválasztása a *katonasuli.hu* adatbázisából történt oly módon, hogy a mintába kerülő középiskolák mind területi elhelyezkedésükre, mind a tantárgy oktatásának kezdetére nézve reprezentatívak legyenek. Az intézmények, igény szerint, elektronikusan – a kérdőívre mutató link formájában –, vagy postai úton kapták meg a diákoknak és az iskolának készült strukturált kérdőívet, amelyek összeállításakor törekedtem az áttekinthetőségre és az egyértelmű kérdésfeltevésre.

A tanulók kérdőíve 25 kérdésből állt. A jellemzően kvantitatív adagyűjtés mellett kvalitatív módszerek alkalmazására is sor került. A vizsgálat kiterjedt többek között a diákok tantárgyválasztási motivációira, a honvédelemmel kapcsolatos ismereteikre és azok forrására, a tantárgy tananyagának megítélésére. A kutatás kitért a tanulók esetleges jövőbeli katonai pályaválasztására, továbbá a HM-MH fiatal generációt célzó programjainak ismeretére is.

Az oktatási intézményeknek összeállított 14 kérdés elsősorban a tantárgy bevezetésének indokaira, az oktatás körülményeire, a tantárgyat tanulók létszámadataira, a korábbi tanévek érettségi eredményeire, az esetlegesen katonai pályára készülő diákok számára vonatkozott.

A számítások IBM SPSS 22.0 programmal készültek. Az adatfeldolgozás során a leíró statisztika módszerein túl többváltozós elemzések – faktor és klaszteranalízis – alkalmazására került sor. A kutatás, valamint az adatelemzés Babbie,¹³ Sajtos és Mitev¹⁴ vonatkozó szakmai ajánlásai alapján készült.

FŐBB KUTATÁSI EREDMÉNYEK

A kutatásban való közreműködésre felkért 28 középiskola közül 10 intézmény engedélyezte a vizsgálat lebonyolítását, közülük egy esetben nem érkezett vissza intézményre vonatkozó kérdőív, így ott csak a diákok válaszait ismerjük. Egy helyen kifutó rendszerben idő-

¹² oktatas.hu: Kétszintű érettségi – publikus statisztikák, <https://www.ketszintu.hu/publicstat.php> (Letöltés ideje: 2016.08.22.)

¹³ Babbie, Earl: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata, Balassi Kiadó, Budapest, 2003. 564 p

¹⁴ Sajtos László-Mitev Ariel: SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv, Alinea Kiadó, Budapest, 2007. 402 p

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 1. szám

közben megszűnt a tantárgy oktatása, ezért ebben az esetben a felmérésben csak az iskola adatai szerepelnek, diákok lekérdezésére nem került sor ($N_{\text{intézmény}}=10$, $N_{\text{diák}}=152$). Tekintettel arra, hogy a kiválasztott iskoláknak csak közel egyharmada vett részt a vizsgálatban, fontos hangsúlyozni, hogy az eredmények iránymutató jellegűek, a minta nem tekinthető reprezentatívnak.

A kutatás a tantárgyat számos aspektusból vizsgálta, azonban jelen tanulmány – terjedelmi okok miatt – csak a tananyag katonai pályára irányításban betöltött szerepével foglalkozik.

OKTATÓ INTÉZMÉNYEK

A megkérdezett intézményekben a 2015/2016-os tanévben összesen 643 fő tanulta a tantárgyat: a diákok több mint fele (54,0%) két fővárosi iskolából került ki. A tantárgyból 2014 és 2015 folyamán összesen 128 fő tett sikeres érettségi vizsgát, ebből 13 fő emelt szinten. (1. táblázat)

		2013/2014	2014/2015	2015/2016 (várhatóan)
vizsga szintje	közép	58	57	55
	emelt	6	7	2

1. táblázat: Érettségizők létszáma (fő)

(Megjegyzés: az adatfelvétel időpontjában a 2015/2016-os tanévre vonatkozóan csak a várható létszám volt ismert. Forrás: saját kutatás, N=9)

A vizsgált időszakban altisztképzésre 4 tanulónak, a katonai felsőoktatásba 12 diáknak sikerült bejutnia. Az érettségit követően a Magyar Honvédség szerződéses állományába 8 fő került, míg tartalékos szolgálatot végül 15 fő vállalt. (2. táblázat)

	2013/2014	2014/2015	2015/2016 (várhatóan)
MH Altiszti Akadémia	2/2	5/2	13
NKE Hadtudományi és Honvédtiszt-képző Kar	8/7	9/5	5
MH szerződéses	6/3	5/5	1
MH önkéntes tartalékos	7/7	10/8	6

2. táblázat: Jelentkezők/felvettek száma (fő)

Megjegyzés: az adatfelvétel időpontjában a 2015/2016-os tanévre vonatkozóan csak a várható létszám volt ismert. Forrás: saját kutatás, N=9

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 1. szám

A TANTÁRGY TANULÓI

A felmérésben részt vevő középiskolákban 152 diák töltött ki kérdőívet ($N_{\text{diák}}=152$, 23,6%). A mintába került tanulók több mint háromnegyede férfi volt, a fiatalok valamivel több, mint egyharmada *Belügyi rendészeti ismereteket* is tanult. (3. táblázat)

		9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	12. évfolyam	összesen
nem	férfi	1,3	10,5	34,9	30,9	77,6
	nő	0,0	5,3	6,6	10,5	22,4
milyen formában tanulja a tárgyat	két tanévben	0,0	0,7	12,5	22,4	35,5
	négy tanévben	1,3	15,1	28,9	19,1	64,5
tanul-e Belügyi rendészeti ismereteket	igen	0,0	15,8	11,2	10,5	37,5
	nem	1,3	0,0	30,3	30,9	62,5

3. táblázat: Válaszadók megoszlása (%)
Forrás: saját kutatás, N=152

A kutatás egyik kiemelt célja a tantárgyat tanuló fiatalok ismerveinek vizsgálata, a különböző – a tantárgyválasztást meghatározó tényezőkön alapuló – szegmensek kialakítása volt. A további elemzések kiindulópontját a főkomponens-analízissel csoportokba rendezett paraméterek képezik. Az elemzés során a 14 vizsgált változó három jól elkülöníthető dimenzióba rendeződött. (4. táblázat)

	F1 34,2%	F2 13,8%	F3 9,1%
jövőbeni terveimhez szükséges	,839		
mindenképpen katona akarok lenni	,829		
kihívás keresése	,773		
egyenruha viselés lehetősége	,735		
külföldi katonai missziókban való szolgálat	,730		
mindenképpen érettségizni akarok a tantárgyból	,701		
katonai témák iránti érdeklődés	,663		
fizikai állóképesség fejlesztése	,617		

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 1. szám

	F1 34,2%	F2 13,8%	F3 9,1%
információszerzés a Magyar Honvédségről	,508		
pedagógus ajánlotta		,764	
könnyebb lehet az érettségi, mint más tárgyakból		,715	
barátok/ismerősök ajánlották		,407	
családi hagyomány			,706
kötelező volt felvenni a tantárgyat			,544

4. táblázat: Tantárgyválasztási motivációk rotált faktormátrixa

(Megjegyzés: Varimax forgatás, KMO=0,836; Sig.=0,000; magyarozott kumulált variancia: 57,1%

Forrás: saját kutatás, N=152)

Az első tényezőcsoport a katonai hivatáshoz szorosan kapcsolódó változókat rendezi össze, de ugyancsak ez a faktor tükrözi a katonai pályaválasztás iránti elkötelezettséget is. A második faktor csoportképző elemeinél mások véleménye/ajánlása játszik fontos szerepet, de további lényeges szempont a tantárgyból tehető – a diákok feltételezése szerint – könnyebb érettségi vizsga. A maradék két változót tömörítő faktorban megjelennek a kvázi „kényszerítő” tényezők, úgy mint a kötelező tantárgyfelvétel, de bizonyos esetekben ilyen késztetés lehet a családi tradíciók továbbvitele is.

A létrejött faktorstruktúra alapján a fiatalokat a tantárgyválasztási motivációkra adott válaszaik szerint rendeztem különböző szegmensekbe. A Ward-féle eljárást követően a válaszadói minta három csoportra tagolódott. Az első klaszterben található a diákok közel egynegyede, a csoportot 35 fő alkotja. A tanulók szignifikáns része (76 fő) a második klaszter tagja, míg a harmadik csoport 41 főt számlál. A tanulmány további része az egyes szegmensek jellemzőiről, a közöttük megmutatókozó differenciákról igyekszik képet adni.

A teljes mintát tekintve a tantárgyválasztási motívumok rangsorában a téma iránti érdeklődés játszotta a legfőbb szerepet. Ettől alig maradt el a jövőbeni tervek megvalósítása, a kihívás keresése, vagy a fizikai állóképesség fejlesztése. A határozott katonai pályaválasztás, az egyenruha viselés, a missziókban való részvétel már csak a rangorszkála középső harmadában található. A kapott adatokból látható, hogy a családi hagyományok, vagy a pedagógus ajánlása már koránt sem bírtak erőteljes motiváló szereppel. A klaszterenkénti vizsgálatot követően a harmadik csoport tagjai a teljes minta átlagánál szignifikánsan nagyobb szerepet tulajdonítottak az összes tényezőnek, a diákoknál a katonai pályaválasztás határozott szándékot tükröz. Hasonló megállapítást tehetünk az első klaszter tagjairól is, azonban esetükben még erőteljesebb a katonai „jellemzők” megítélése, azonban a klasztertagok a családi tradícióknak, vagy a pedagógusok, barátok/ismerősök hatá-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 1. szám

sának nem tulajdonítottak jelentőséget. A legnépesebb csoport által adott értékelések ugyanakkor a minta átlaga alá kerültek, csupán a könnyebb érettségi lehetősége és a pedagógus ajánlása haladta meg az összes válaszadó átlagát. (5. táblázat)

	minta összes	K1	K2	K3
katonai témák iránti érdeklődés	3,99	4,69	3,62	4,10
jövőbeni terveimhez szükséges	3,46	4,43	2,63	4,17
kihívás keresése	3,39	3,86	3,05	3,61
fizikai állóképességem fejlesztése	3,31	3,60	3,08	3,49
mindenképpen érettségizni akarok a tantárgyból	3,29	4,37	2,42	3,98
információszerzés a Magyar Honvédségről	3,06	3,29	2,67	2,88
egyenruha viselés lehetősége	2,98	3,51	2,55	3,32
mindenképpen katona akarok lenni	2,84	4,14	1,79	3,66
külföldi katonai missziókban való szolgálat	2,70	3,86	1,72	3,54
barátok/ismerősök ajánlották	2,14	1,57	2,00	2,88
Könnyebb lehet az érettségi, mint más tárgyakból	2,05	1,26	2,09	2,66
családi hagyomány	1,96	1,54	1,41	3,34
kötelező volt felvenni a tantárgyat	1,87	1,00	1,83	2,68
pedagógus ajánlotta	1,80	1,17	1,91	2,15

5. táblázat: Tantárgyválasztási motivációk (skálaátlag)

(Megjegyzés: 5=nagy jelentősége volt, 1=egyáltalán nem volt jelentősége Forrás: saját kutatás, N=152)

A vizsgált mintában 57,8% volt azon diákok aránya, akik megítélésük szerint csak minimális ismerettel rendelkeztek a Magyar Honvédségről a tantárgy tanulását megelőzően. A válaszadók közel egyharmada (31,5%) egyáltalán nem volt jártas honvédségi témákban, és mindössze 10,5%-uk tartotta magát már kellően tájékozottnak. Az egyes klaszterek esetében azt tapasztaltuk, hogy az információval nem rendelkezők aránya a második csoport diákjai között volt a legmagasabb.

A honvédelemmel kapcsolatos kérdésekben már jártas diákok (N=104; 68,4%) körében a vizsgálat kitért a megszerzett ismeretek forrására. A teljes mintában az internet által közvetített ismeretek mellett meghatározó volt a családtagok/ismerősök tájékozottsága,

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 1. szám

ugyanakkor a honvédelmi jellegű szakkörök, az általános iskolában tanultak szerepe nem volt releváns a középiskolások megítélése szerint. A klaszterelemzést követően a harmadik csoport tagjainak véleménye minden tényező esetében eltért a minta átlagától, valamennyi itemnél magasabb skálaátlagot kaptunk. A klasztertagok értékelésében szignifikánsan nagyobb jelentősége volt a családtagok/ismerősök/barátok által közvetített információknak, valamint az általános iskolában tanultaknak. (6. táblázat)

	minta összes	K1	K2	K3
internetes oldalak	3,60	3,46	3,57	3,74
családtagok/ismerősök/barátok	3,13	3,14	2,57	3,82
rádió/televízió	3,13	2,71	3,26	3,29
MH kiadványai, vagy egyéb katonai témájú könyvek	2,93	2,68	2,71	3,41
táborozás (pl. hagyományörző, túlélő stb.)	2,87	3,00	2,60	3,09
katonai rendezvényeken való részvétel (pl. laktnyai nyílt nap, honvédelmi nap stb.)	2,69	2,75	2,43	2,97
honvédelmi jellegű szakkörben való részvétel	2,38	2,32	2,21	2,62
nyomtatott sajtó	2,36	2,29	2,26	2,53
általános iskolában tanultak	1,95	1,32	1,98	2,44

6. táblázat: Ismeretszerzésben szerepet játszó tényezők (skálaátlag)
(Megjegyzés: 5=nagy jelentősége volt, 1=egyáltalán nem volt jelentősége Forrás: saját kutatás, N=104)

A fiatalok értékelték a tantárgy ismeretanyagát is. A teljes mintában a Magyar Honvédségről alkotott átfogó kép kapta a legmagasabb skálaértéket. A mindennapi életben is hasznosítható ismeretek, vagy a fegyelmeztség szintén dobogós helyen szerepeltek, ugyanakkor a tudatos katonai pályaválasztás az értékelésben alulteljesített. Az egyes csoportok vizsgálatából kiderült, hogy a harmadik klaszter tagjai minden megállapítás tekintetében mintaátlag feletti értékelést adtak, a katonai pályaválasztásnak pedig szignifikánsan nagyobb jelentőséget tulajdonítottak, csakúgy, mint az első klaszter tagjai. (7. táblázat)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 1. szám

<i>A Katonai alapismeretek tantárgy tanulásával ...</i>	minta összes	K1	K2	K3
...megismerem a MH felépítését, működését.	4,23	4,46	4,09	4,29
...olyan ismereteket szerzek, melyek a mindennapi életben is hasznosak.	3,90	4,11	3,79	3,93
...fegyelmezettebb lettem.	3,72	3,71	3,68	3,80
...jobban szeretem a csapatmunkát.	3,43	3,71	3,03	3,95
...javul a fizikai állóképességem.	3,38	3,49	3,24	3,56
...elhatároztam, hogy katona akarok lenni.	2,86	4,20	1,88	3,54
...csak az a célom, hogy könnyebben leérettségizzem.	1,86	1,34	1,83	2,37

7. táblázat: *Tananyag megítélése (skálaátlag)*

Megjegyzés: 5=teljes mértékben egyetértek, 1=egyáltalán nem értek egyet

Forrás: saját kutatás, N=152

A diákok érettségivel kapcsolatos válaszaiból kiderült, hogy a tantárgyból 58,5%-uk tervez vizsgát, további 13,8%-uk nem tartja azt kizártnak. A minta közel egynegyede (24,3%) ugyanakkor nem akart *Katonai alapismeretek*ből érettségizni, ők csaknem valamennyien a második klaszter tagjai voltak.

A középiskolát követően a katonai pályaválasztást összességében a megkérdezettek 29,6%-a tervezte az elmúlt tanév végén, számottevő részük első és harmadik klasztertag volt. A 12. évfolyamosokból 3 fő a katonai felsőoktatásba, 13 az altisztképzésre akart jelentkezni, további 3 fő a MH szerződéses állományában tervezte pályafutását. A 19 végzős diákból mindössze 1 fő volt a második klaszter tagja, a többiek az első és a harmadik csoportból kerültek ki. Az adatfelvételkor 25,6% még nem tudott válaszolni a pályaválasztást illetően, a diákok további 28,9%-ának a megadott lehetőségektől eltérő terveik voltak, szignifikáns részük a második klaszter tagja volt.

A minta egészét tekintve a megkérdezettek 47,4%-a az önkéntes tartalékos szolgálatvállalásra elutasító választ adott. A diákok 29,6%-a eddig még nem gondolkodott ezen a kérdésen, a tanulók közel egynegyede (23%) a 11. és 12. osztályból került ki. A felmérés idején négy fő – 18. életévét betöltött diák – szolgált a Magyar Honvédség tartalékos állományában, ők az első és a harmadik klaszter tagjai között voltak. A tartalékos szolgálatot tervezők aránya összességében 17,1% volt, számuk a második klaszterben volt a legkisebb (7 fő). Ugyanakkor volt néhány tanuló, akiknek szándékában állt, azonban nem tudták, hogy mit a teendőjük, ha tartalékosok szeretnének lenni.

ÖSSZEGZÉS

A tanulmány a 2015/2016-os tanévben készült survey adatai alapján vizsgálta a *Katonai alapismeretek* tantárgy pályára irányításban betöltött szerepét.

A diákok között a klaszteranalízist követően három, markánsan eltérő tulajdonságokkal bíró csoport alakult ki a tantárgy választását meghatározó tényezők mentén. A minta átlagához képest a fiatalok fele tartotta fontosnak a megadott motívumokat, szignifikáns eltérés pedig csak az első klaszter tagjainál volt kimutatható. A honvédelemmel kapcsolatos ismeretszerzésben a harmadik csoport tagjainak véleménye minden tényező esetében eltért a minta átlagától, valamennyi esetben magasabb skálaátlagot kaptunk. A klasztertagok értékelésében szignifikánsan nagyobb jelentősége volt a családtagok/ismerősök/barátok által közvetített információknak, valamint az általános iskolában tanultaknak.

Az érettségivel kapcsolatos tervekre adott válaszokból kiderült, hogy a vizsgát 58,5% tervezi, további 13,8%-uk nem tartja azt kizártnak. A minta közel egynegyede ugyanakkor nem akart érettségizni, ők csaknem valamennyien a második klaszterből kerültek ki. A középiskolát követően a katonai pályaválasztást összességében a megkérdezettek 29,6%-a tervezte, számottevő részük első és harmadik klasztertag volt. A diákok egynegyede még nem tudott válaszolni a pályaválasztást illetően, további 28,9%-uknak a markánsan eltérő terveik voltak, többségük a második klaszter tagja volt. A megkérdezettek túlnyomó része a tartalékos szolgálatvállalással kapcsolatos kérdésre elutasító választ adott. A felmérés idején négyen szolgáltak a Magyar Honvédség tartalékos állományában, ők az első és a harmadik klaszter tagjai között voltak. A tartalékos szolgálatot tervezők aránya összességében 17,1% volt, számuk a második klaszterben volt a legkisebb.

A vizsgálat eredményei rámutattak, hogy a tantárggyal kapcsolatos kezdeti, elsődleges célkitűzés – ti. a honvédelmi ismeretek, a gyakorlatban is hasznosítható tudás átadása – maradéktalanul teljesült, ugyanakkor az is bebizonyosodott, hogy a tantárgy tanulása nem növeli szignifikánsan a Magyar Honvédség állományába jelentkezők létszámát. Amennyiben a szaktárca vezetése az átalakuló honvédelmi nevelés programja¹⁵ keretében is az utánpótlás egyik lehetséges bázisaként tekint a tantárgyat tanulóakra, úgy nem hagyhatja figyelmen kívül a vizsgálat adataiból kirajzolódó, csoportok közötti differenciákat, hiszen a potenciális munkaerő-piaci szegmensek vizsgálata, jellemzőinek alaposabb megismerése hozzájárulhat a szevezet piaci pozíciójának javításához,¹⁶ a toborzási tevékenység optimalizálásához, a tartalékos rendszer fejlesztéséhez és fenntartásához.

¹⁵ Tircsi Hajnal: A honvédelmi nevelés új koncepciója. Elhangzott: *A Haza Szolgálatában 2016, multidiszciplináris doktorandusz konferencia*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2016. november 4.

¹⁶ Simon Judit: A klaszterelemzés alkalmazási lehetőségei a marketingkutatásban In: Statisztikai Szemle, 84. évf. 7. szám, 2006. pp. 627-651.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. 64/2016. (XII. 22.) HM utasítás a honvédelmi szervezetek 2017. évi feladatainak, valamint a 2018-2019. évi tevékenysége fő irányainak meghatározásáról
2. Babbie, Earl (2003): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata, Balassi Kiadó, Budapest
3. Baka F. Zoltán-Lambert Gábor (2017): Indul a toborzás. Figyelő, LX. évf. 4. szám
4. Czank László. (szerk.) (2015): Katonai alapismeretek, HM Zrínyi Nonprofit Kft., Budapest
5. Halter M. Scott (2012): What is an Army but the Soldiers? A Critical Assessment of the Army's Human Capital Management System. In: Military Review, January-February
6. katonasuli.hu: Katonasulik, www.katonasuli.hu/katonasuli/katonasulik (Letöltés ideje: 2016.11.03.)
7. Madarász Tibor (2014): Katonasuli és honvédelmi nevelés – kapcsolat a társadalommal. In: Kozma Tamás et al. (szerk.): HERA Évkönyv 2014, Tanárképzés és oktatáskutatás. Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete, Budapest
8. oktatás.hu: Kétszintű érettségi – publikus statisztikák, <https://www.ketszintu.hu/publicstat.php> (Letöltés ideje: 2016.08.22.)
9. parlament.hu: Jegyzőkönyv az Országgyűlés Honvédelmi és rendészeti bizottságának HOB-24/2015. számú üléséről, <http://www.parlament.hu/documents/static/biz40/bizjvk40/HOB/1511111.pdf> (Letöltés ideje: 2016.09.5.)
10. Sajtó László-Mitev Ariel (2007): SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv, Alinea Kiadó, Budapest
11. Simon Judit (2006): A klaszterelemzés alkalmazási lehetőségei a marketingkutatásban In: Statisztikai Szemle, 84. évf. 7. szám
12. Tircsi Hajnal (2016): A honvédelmi nevelés új koncepciója. Elhangzott: A Haza Szolgálatában 2016, multidiszciplináris doktorandusz konferencia. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2016. november 4.
13. Vilner Péter-Jobbágy Zoltán (2009): A toborzás és megtartás egyes kérdései nemzetközi összehasonlításban In: Honvédségi Szemle, 63. évf. 4. szám